

Формування у майбутніх магістрів в галузі “Національна безпека” компетентності у розробці англомовних інформаційно-аналітичних документів як предмет науково-педагогічного аналізу

Гудзь Ксенія Олександрівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
20.11.2023	Освіта/Педагогіка	811.111:351.86:378.147

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10184688>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті представлено результати аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з проблемних питань формування у майбутніх магістрів в галузі “Національна безпека” компетентності у розробці англомовних інформаційно-аналітичних документів. Навчання розробки англомовних інформаційно-аналітичних документів найбільш досліджене закордонними вченими, в той час як вітчизняні вчені дослідили окремі аспекти формування цієї компетентності. Також дослідженими є загальні проблеми розробки інформаційно-аналітичних документів, але українською мовою і в форматах, відмінних від BLUF-формату. Таким чином, недослідженим лишається аспект розробки англомовних інформаційно-аналітичних документів майбутніми магістрами в галузі “Національна безпека”.

Ключові слова: англомовні інформаційно-аналітичні документи, майбутні магістри в галузі “Національна безпека”, письмо, компетентність у письмі, навчання дорослих, андрагогіка, розробка документів, BLUF-формат, навчання письма.

Future Masters’ of National Security Competence Formation in the English-language Information and Analytical Documents as a Subject of Scientific Pedagogical Analysis

Annotation. This article analyzes domestic and foreign scientific literature on the problematic issues of the development of National Security future masters’ competence in the development of English-language information-analytical documents, in particular at military academies. Article analysis has showed a range of foreign and domestic literature on the issues of English writing teaching and studying. Within the framework of the theory and practice of learning and teaching foreign languages, the problematic issues of teaching English writing were investigated by domestic and foreign scientists such as W. Booth, G. Colomb, J. Williams, P. Carino, V. Cook, O. Tarnopolskyi, S. Kozhushko, O. Tarnopolskyi, M. Kabanova, as well as O. Bigich, N. Borysko, G. Boretska, I. Guslenko, A. Anisimova, L. Koshova, L. Kurylo and others. So, the authors studied teaching of English writing, considered step-by-step exercises for writing, writing texts of various genres, but not teaching the development of English information-analytical documents. The problematic issues of English language teaching in higher education institutions, in particular in military academies, were investigated in the scientific works by M.

¹асистент кафедри лінгвопедагогічного забезпечення професійної діяльності, Воєнна академія імені Євгенія Березняка, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8894-2420>

Aristarkhova, T. Vakolyuk, L. Viktorova, R. Zinko, O. Shpak, B. Gavenko, O. Lagodinskyi, however, the problem of developing English-language information-analytical documents was not considered. V. Yagupov studied the informational and analytical competence of the heads of educational institutions. In this way, the information and analytical competence of the heads of higher education institutions was investigated, but from the point of view of their professionalism and ability to make decisions. This competence is directly related to the ability to write information-analytical documents, but is only part of the preparation process. That is, the development of English-language IADs of military and political topics was not considered at all. Moreover, there is a lot of literature on information-analytical documents development both in English and Ukrainian languages, but it describes developing and writing information-analytical documents in an arbitrary form, not in the BLUF-format needed by NATO standards. The analysis of the scientific literature shows that the following domestic scientists were engaged in the formation of students (cadets, trainees) competence in the development of information-analytical documents, namely: T. Umanets, N. Ryabova, K. Voronina, I. Mukovskyi, A. Mishchenko, and M. Shevchenko. Foreign scientists such as E. Connell, G. Feketekuty, S. Givens and J. Stoffers and others made a significant contribution to this work. A significant part of the literature consists of textbooks and methodical developments created for students of higher education institutions or military academies. Such literature considers the issue of teaching English as a second foreign language, English writing, as well as the formation of English language competence in institutions of higher education and military educational institutions. It was determined that there is a lack of educational materials for the formation of the specified competence among future masters in the field of "National Security". Therefore, the analysis of the scientific literature shows that the problematic issues of the development of information-analytical documents have been investigated only partially within the framework of the general methodology of teaching foreign languages, the methodology of formation of foreign language competence in writing, teaching annotation and referencing of students of higher education institutions or military academies. As a result, the relevance of creating a model for the formation of National Security future masters' competence in the development of English-language information-analytical documents was formed.

Keywords: information-analytical documents, development of information-analytical documents, National Security future masters, writing, writing competence, adult education, andragogy, document development, BLUF-format, writing education.

Вступ

Співпраця та взаємосумісність структур сектору безпеки і оборони України з підрозділами НАТО є обов'язковою вимогою стратегічного курсу України на членство в Європейському Союзі та НАТО, які закріплені в преамбулі Основного Закону, трьох статтях та перехідних положеннях. Російське вторгнення в Україну тільки підтвердило правильність обраного курсу та важливість вступу України в НАТО. Виходячи з цього, володіння майбутніми магістрами в галузі "Національна безпека" англійською мовою для виконання фахових завдань, зокрема розробки англомовних інформаційно-аналітичних документів (ІАД), стає вимогою часу, а формування у них компетентності у розробці таких документів необхідною складовою системи їх фахової англомовної підготовки.

Компетентність у розробці ІАД розглядалась такими вітчизняними вченими: Т. Уманець [22], І. Муковський, А. Міщенко та М. Шевченко [25], О. Лагодинський [31], Н. Рябова [23], К. Вороніна [24], а також іноземними: E. Connell, G. Feketekuty, S. Givens та J. Stoffers [26]; J. Reid [27]; A. Brettle [28]; T. Buthe [29]. Українські вчені розглядають написання ІАД в різних форматах українською мовою, а англомовні автори описують

способи навчання написання англійською аналітичні есе, але не в BLUF-форматі, який необхідний для фахівців у галузі “Національна безпека”.

Метою статті є аналіз стану дослідження у науково-методичній літературі проблеми формування у майбутніх магістрів в галузі “Національна безпека” компетентності у розробці англомовних ІАД.

Завдання статті: проаналізувати вітчизняну та зарубіжну наукову літературу з проблем формування компетентності у розробці англомовних ІАД майбутніх магістрів у галузі «Національна безпека», а також різних категорій тих, хто вчиться (курсантів, студентів, слухачів), закладів вищої освіти (ЗВО), зокрема вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), виявити найбільш досліджені аспекти цієї проблеми та напрямки, які потребують подальшого дослідження.

Результати

Не зважаючи на багаторічну практику функціонування системи фахової англомовної підготовки майбутніх магістрів у галузі “Національна безпека», яка здійснюється у Воєнній академії імені Євгенія Березняка і має наукове обґрунтування, розробці англомовних ІАД присвячено досить мало уваги. Традиційно вважається, що компетентність у розробці таких документів формується у слухачів безпосередньо під час виконання службових завдань вже після випуску із академії, проте практика показує, що навчання розробки ІАД має відбуватися безпосередньо в системі фахової англомовної підготовки в академії. Розглянемо найбільш досліджені аспекти цієї проблеми.

Проблемні питання викладання англійської мови у ЗВО, зокрема у ВВНЗ в своїх наукових роботах досліджували М. Арістархова [10], Т. Ваколюк [11], Л. Вікторова [12], Р. Зінько, О. Шпак, Б. Гавенко [13], О. Лагодинський [15; 14] проте проблема розробки англомовних ІАД не розглядалася.

М. Арістархова [10] провела аналіз педагогічної теорії та військово-педагогічної практики щодо розвитку іншомовної комунікативної компетентності викладачів ВВНЗ, а також створила андрагогічну модель розвитку іншомовної комунікативної компетентності викладачів ВВНЗ. Т. Ваколюк [11] вивчала методи і способи покращення інтенсивного навчання іноземної мови у ВВНЗ із залученням мультимедійних засобів. Визначення особливостей організації іншомовної підготовки студентів та підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов у спеціалізованих ЗВО лягло в основу досліджень Л. Вікторової [24]. Р. Зінько, О. Шпак, Б. Гавенко [13] дослідили зміни у навчально-виховному процесі передових армій, що пов’язані з нагальними потребами сьогодення та провели порівняльно-зіставний аналіз з вітчизняною системою.

О. Лагодинський визначив характерні риси системи іншомовної підготовки у збройних силах інших країн, а саме США та Великої Британії: уніфікація й централізація (здійснення за єдиними стандартами та зосередження в одному навчальному закладі); курсовий характер (навчання на курсах різної тривалості з орієнтацією на потреби замовника); постійне занурення тих, хто вчиться, в іншомовне середовище (залучення викладачів-носіїв мови, стажування за кордоном); індивідуалізація та диференціація (урахування у підготовці індивідуальних особливостей тих, хто вчиться); активне використання новітніх методик і технологій (зокрема дистанційного та змішаного навчання). Автор порівняв систему підготовки в у Збройних Силах України та за кордоном та надав конкретні рекомендації щодо її вдосконалення. Хоча написання ІАД не розглядалось автором, проаналізована система підготовки відповідає стандартам НАТО [14].

Крім того, О. Лагодинський розробив і представив повністю нову ідею поняття “іншомовна комунікативна компетентність майбутніх військових фахівців”. Автор

розглянув результат навчання у контексті іншомовної підготовки у ВВНЗ. Науковець зазначив, що іншомовна комунікативна компетентність майбутніх військових фахівців складається із компонентів, визначених “відповідно до рецептивних і продуктивних видів іншомовної мовленнєвої діяльності” [15, с. 186].

В іншій статті науковець разом з В. Лагодинською розглянув англомовну підготовку майбутніх магістрів військового управління: “системний підхід до англомовної підготовки майбутніх фахівців дає можливість розглянути таку підготовку як систему, що складається з безлічі взаємопов’язаних елементів, функціонує відповідно до закономірностей і суперечностей на трьох ієрархічних рівнях, ґрунтується на принципах та виконує важливі для кадрового забезпечення військового відомства України функції” [16, с.82].

Ефективність вкладання іноземної мови для дорослих, а саме для студентів за спеціальністю “Міжнародні відносини”, була розглянута колективом авторів [17]. Метою запропонованого курсу навчання є застосування іноземної мови в професійно-робочих ситуаціях.

О. Лагодинський надав визначення терміну “англомовна комунікативна компетентність” та провів аналіз її складових відповідно до видів мовленнєвої діяльності. Таким чином, автор зробив значний внесок у розвиток навчання англійської мови серед дорослих [18].

Розробка ІАД є частиною англомовної компетентності у письмі тих, хто вчиться. Проте наявні наукові праці, підручники, методичні розробки, навчальні та практичні посібники з навчання письма не відповідають або не повністю відповідають вимогам щодо формування у майбутніх магістрів в галузі “Національна безпека” компетентності у розробці цих видів документів. “Національний освітній глосарій” дає таке визначення компетентності: компетентність/компетентності (Competence, competency/competences, competencies) – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника. Компетентність (компетентності) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особою повноваженнями [30, с. 28]. Як бачимо із визначення, компетентність у розробці англомовних ІАД є складним інтегративним поняттям, формування якої вимагає спеціальної методики.

У межах теорії та практики навчання та викладання іноземних мов проблемні питання навчання англомовного письма досліджували вітчизняні та іноземні науковці такі як: W. Booth, G. Colomb, J. Williams [1], P. Carino [2], V. Cook [3], О. Тарнопольський, С. Кожушко [4], О. Тарнопольський, М. Кабанова [5], а також О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька [6]; І. Гусленко [7]; А. Анісімова, Л. Кошова [8], Л. Курило [9] та інші.

Етапи проведення і оформлення дослідження в форматі тексту офіційного стилю розроблені і представлені у методичному посібнику “The Craft of Research” (автори: W. Booth, G. Colomb, J. Williams) [1]. Праця розкриває поетапність написання наукового дослідження у такому порядку: загальні поняття про дослідження, дослідника та читача (ознайомлення з темою; визначення цільової аудиторії); складання плану роботи (визначення теми, об’єкту і предмету дослідження, пошук джерел); визначення тези та її подальший захист; підготовка до чорнового варіанту роботи, написання та подальша перевірка. Методичний посібник створений для студентів усіх курсів коледжів, університетів та інших навчальних закладів, проте має занадто узагальнену систему порад та зовсім не описує питання аналізу та підбиття підсумків дослідження.

Інший науковець – Р. Carino – у своєму підручнику “Basic Writing. A First Course” [2] надає більш точні вказівки щодо написання тексту та есе. У своїй праці він подає інструкції та вправи щодо правильного формування тези, складання чорнового варіанту роботи, перевірки та редагування написаного. Значна частина приділяється підбору читача, адже важливим є сторона, що сприймає написане. Автор детально пояснює особливості створення зрозумілого та чіткого абзацу та його складових – речень. Однак все це також охоплює загальні теми написання творчої роботи, що бере початок з пошуку теми, яка цікава автору.

Методику навчання письма англійською мовою як іноземною розглянув V. Cook у книзі “Second Language Learning and Language Teaching”. Автор розділив письмо на категорії навчання морфології, пунктуації, орфографії, найпоширеніші помилки студентів та вказав на вимоги до викладачів англійської мови, але для навчання початкового рівня. Таким чином, в посібнику не розкривається питання написання текстів [3].

Навчання ділового листування та написання академічних та наукових матеріалів є основною частиною методики навчання іноземної мови за О. Тарнопольським та С. Кожушко [4]. Ця методика була розроблена для навчання у ЗВО. Також О. Тарнопольський та М. Кабанова детально розглянули письмо як вид мовленнєвої діяльності, визначили автоматизми та навички письма, й розробили вправи для формування комунікативної компетентності у письмі. Значна увага була приділена написанню різних видів документа, проте проблемні питання розробки ІАД досліджені не були [5].

Методи навчання іноземної мови розроблені і представлені у підручнику “Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика” (О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька та ін.) [6]. Автори детально розглянули методику, систему навчання, контроль у навчанні, методику формування мовних та мовленнєвих компетентностей, методи та технології навчання іноземних мов та культур. Вони також досліджували поняття компетентності у техніці письма, яку визначають як здатність людини до коректного каліграфічного та орфографічного оформлення писемного висловлювання, яке базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та мовної усвідомленості. Отже, така компетентність включає графічні та орфографічні навички; знання того, як пишуться літери в іноземній мові, яка вивчається, та основні закономірності правильного написання слів (правила орфографії), а також усвідомленість особливостей техніки письма іноземною мовою [5, с. 258]. Інше поняття, яке дослідили автори – це компетентність у письмі. Вони розглядають її як здатність реалізувати комунікацію у письмовій формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного завдання. Компетентність у письмі передбачає, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання іншомовного мовлення у різних типах письмових висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно з правилами спілкування у цільовій національно-культурній спільноті [5, с. 390]. Виходячи з наданих дефініцій двох компетентностей, робимо висновок, що у цьому дослідженні компетентність у письмі є головним предметом вивчення. Автори вказують на необхідні уміння для написання текстів, а саме: уміння будувати речення і тексти відповідно до того, як саме вони повинні бути написані, а не сказані усно; уміння забезпечувати цілісність, зв'язність, завершеність й адресованість текстів, що пишуться; стилістичні вміння, що забезпечують відповідність стилю і жанру, в якому пишеться текст; уміння композиційно правильно будувати текст певного жанру і типу (наприклад наявність вступної, основної і завершальної частини); уміння оформлювати письмові тексти

(документи) так, як це прийнято у певній іншомовній соціально-культурній спільноті; уміння стисло передавати зміст і смисл тексту оригіналу та інші [5, с. 391].

Проаналізований підручник містить такі навички як складові компетентності в письмі: технічні, мовленнєві та навички розуміння і вживання засобів міжфразового зв'язку. ІАД відноситься до міркувального тексту за функціонально-смысловим типом. Міркування спирається на умовивід як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези (судження) або кількох тез (суджень) робиться висновок. Оскільки у процесі міркування завжди вирішується певна проблема, то й об'єктом міркування можна назвати проблему. Для міркування характерним є причинно-наслідковий зв'язок між реченнями, тому в ньому вживаються переважно складнопідрядні речення з підрядними причини й наслідку, додатку й означення. Основними засобами мовленнєвого зв'язку є підрядні сполучники і сполучні прислівники [5, с. 398].

Автори підручника наводять систему вправ для формування компетентності у письмі:

1. підсистема I (для формування навичок техніки письма):
  - а) підсистема 1а (група вправ для формування графічних навичок письма);
  - б) підсистема 1б (група вправ для формування орфографічних навичок письма);
2. підсистема II (для формування мовленнєвих навичок письма):
  - а) підсистема 2б (група вправ для формування граматичних навичок письма);
  - б) підсистема 2в (група вправ для формування навичок розуміння і вживання засобів міжфразового зв'язку);
3. підсистема III (для розвитку вмінь письма):
  - а) підсистема 3а (група вправ для розвитку вмінь написання різних типів письма (описів, повідомлень/розповідей, міркувань);
  - б) підсистема 3б (група вправ для розвитку вмінь написання академічних жанрів письма (планів, переказів, есе, доповідей, статей тощо);
  - в) підсистема 3в (група вправ для розвитку вмінь написання різних жанрів писемного спілкування (записок, неофіційних та офіційних листів, оголошень, короткої автобіографії, різних офіційних форм і анкет тощо) [5, с. 190].

Автори надають такі два види вправ для засвоєння засобів мовленнєвого зв'язку:

1) для читання коротких текстів, що включають засоби мовленнєвого зв'язку, та аналізу цих засобів передусім визначення їхніх функцій; 2) для читання коротких текстів з пропусками необхідних засобів мовленнєвого зв'язку та їх вписування у текст або редагування текстів, в яких не вистачає потрібних засобів мовленнєвого зв'язку [5, с. 402].

Подальші завдання, були наведені для підсистеми вправ III. Вони вже безпосередньо призначені для відпрацювання навичок написання та складання текстів різних типів та жанрів. Таким чином, підручник містить глибоку базу знань щодо навчання іноземних мов, а також розкриває теми навчання компетентності у письмі, але в підсистему вправ не входить робота з розробки ІАД.

Навчання письма на заняттях з іноземної мови було розглянуто І. Гусленком і представлено в конспекті лекцій "Методика навчання іноземних мов". Використання письма на заняттях з іноземної мови є необхідним процесом через підвищення результату запам'ятовування, адже письмо закріплює лексичні та граматичні навички. Воно також забезпечує процес навчання аудіювання, говоріння та читання. Писемне мовлення – це складний вид продуктивної мовленнєвої діяльності, а уміння писати передбачає володіння цілим комплексом таких навичок: каліграфії; орфографії; побудови письмового висловлювання, тобто навичок композиції (наприклад, композиція твору складається з зачину, основної частини і кінцівки); лексичні та граматичні навички [7, с. 37]

Мету навчання письмового мовлення автор визначає як “формування елементарної комунікативної компетентності, яка забезпечує тому, хто вчиться, вміння писемного спілкування в найбільш типових ситуаціях повсякденної діяльності, – тобто вміння висловлювати свої думки у письмовій формі за допомогою графічних знаків» [7, с. 39] Для навчання пропонуються два типи вправ: підготовчі та комунікативні (мовленнєві). Автор зазначає, що ці типи вправ можуть бути як репродуктивного, так і репродуктивно-продуктивного й продуктивного характеру. Підготовчі письмові вправи спрямовані на формування вміння логічного викладу думок, вміння лексично-граматичного оформлення змісту письмового висловлювання, а також сприяють вдосконаленню каліграфічно-орфографічних навичок письма, слугують опорою для підготовки до говоріння на занятті, зрештою, як і комунікативні вправи. Комунікативні вправи мають завжди продуктивний характер і спрямовані на створення тими, хто вчиться, різних творів, тобто власних письмових висловлювань за темою (проблемою) на рівні тексту, без використання опор. Таким чином, І. Гусленко обґрунтував основи методики формування компетентності у письмі, але без детального опису, прикладу вправ та для академічного письма (навчального письма), а не для розробки ІАД.

Навчання письма як продуктивного виду мовленнєвої діяльності досліджують А. Анісімова та Л. Кошова в своєму підручнику “Modern Aspects of English Language Teaching. Theory and Practice” [8]. Автори визначають два підходи до навчання письма, а саме: продуктивний підхід та підхід процесу написання. Сучасне навчання охоплює обидва підходи і наголошує на потребі вміння писати, адже великий об’єм сучасної комунікації відбувається завдяки письмовому мовленню. Написання будь-яких ІАД, як і текстів різних жанрів та стилів, не було розглянуто взагалі.

Модель процесу навчання професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх викладачів англійської мови створила Л. Курило [9]. Автор дослідила навчання письма наукових текстів та визначила оволодіння жанрами наукової прози, серед яких – тези доповідей і наукова стаття. Науковиця пише про компетентність у письмі, але не розвиває наразок формування компетентності у розробці ІАД.

Отже, зазначені автори досліджували навчання англійського письма, розглядали поетапність вправ для навчання письма, написання текстів різних жанрів, але навчання розробки англійських ІАД не розглядалось.

Інформаційно-аналітичну компетентність у керівників навчальних закладів досліджував В. Ягупов [19- 21]. Автор висвітлив багато чинників, які впливають на цю компетентність і зробив наголос на її суб’єктному компоненті. Він наголошував на необхідності розвитку інформаційно-аналітичної компетентності у керівника, адже завдяки їй він забезпечує цілеспрямований пошук, збір, моніторинг, аналіз, синтез, експертну оцінку й опрацювання нормативно-правової, наукової, психолого-педагогічної, виробничої, навчально-методичної та іншої інформації, яка стосується життєдіяльності та функціонування закладів освіти. В своїх роботах автор обґрунтував модель інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійних навчальних закладів на основі врахування цілей, структури і змісту їх інформаційно-аналітичної діяльності на принципах системного та суб’єктно-діяльнісного підходів.

Таким чином була досліджена інформаційно-аналітична компетентність керівників закладів вищої освіти, але з точки зору їх професіоналізму та вміння приймати рішення. Ця компетентність безпосередньо пов’язана з вмінням писати ІАД, але є тільки частиною підготовчого процесу. Тобто, розробка англійських ІАД військово-політичної тематики не була розглянута взагалі.

Аналіз наукової літератури показує, що формуванням у студентів (курсантів, слухачів) компетентності у розробці ІАД займалися такі вітчизняні вчені, а саме: Т. Уманець [22], Н. Рябова [23], К. Вороніна [24], О. Лагодинський [31], І. Муковський, А.

Міщенко та М. Шевченко [25]. Значний внесок у цю справу зробили іноземні науковці, такі як: E. Connell, G. Feketekuty, S. Givens та J. Stoffers[26]; J. Reid[27]; A. Brettle[28]; T. Buthe [29].

Так, вони зокрема досліджували формування такої компетентності не цілісно, а окремо за певними аспектами. Досить дослідженими є проблемні питання анотування і реферування як складові процесу розробки ІАД. Вони досить детально вивчені Т. Уманцем [12]. У своїй статті він зазначає, що ці два види діяльності сприяють розумінню та викладенню короткого змісту текстів в усній та письмовій формах. Застосування анотування та реферування у письмі безпосередньо впливає на формування у тих, хто вчиться, лексико-граматичних навичок, написання зв'язних текстів, засвоєння інформації та створення власного когнітивного стилю. Таким чином, ці види діяльності можуть бути використані для контролю за рівнем сформованості навичок сприймання і відтворення читання і письма. Анотування має вигляд дуже стислої характеристики тексту, а реферування налічує такі етапи: 1) предметна рубрика (в т.ч. визначення відповідної галузі); 2) назва теми; 3) вихідні дані джерела; 4) стисла характеристика матеріалу; 5) критична оцінка першоджерела; 6) стислий виклад змісту; 7) висновки автора; 8) коментар референта. Крім того автор вказує на те, що «анотування включає в себе перші п'ять етапів, тоді як етапи 6 – 8 є прерогативою процесу реферування, яке може включати й перші п'ять етапів». [12, с.1].

Н. Рябова вивчала анотування та реферування як складову частину діяльності студента в курсі навчання іноземної мови [23]. Авторка надає приклади вправ з реферування, описує його функції, а також головні завдання анотування. Вона підкреслює доцільність навчання реферування та анотування у студентів старших курсів немовних ЗВО після того, як вони оволодіють певним рівнем іноземної мови. Таким чином, реферування та анотування має опановуватись вже тими, хто вивчає англійську мову не на початкових рівнях, а після набуття знання спеціальності, навичок відбору і скорочення інформації, а також її адекватного оцінювання.

Основи перекладацького анотування та реферування текстів різних типів і жанрів в однойменному посібнику вивчала К. Вороніна [24]. Посібник містить практичні поради до складання анотацій та рефератів, зокрема виконання анотаційного та реферативного перекладів. Також запропоновані відповідні вправи, завданням яких є удосконалити навички інформаційної компресії. Авторка наводить науково-технічні, науково-популярні тексти та тексти інформаційних повідомлень для відпрацювання анотування та реферування й передбачає роботу з реферативним та анотаційним перекладом з англійської мови на українську.

О. Лагодинський дослідив проблему навчання анотування та реферування англійською мовою [31]. В своєму посібнику автор запропонував 14 ефективних інструментів анотування й реферування англомовного тексту. Посібник поділений на три частини: аналіз первинного тексту; трансформування первинного тексту; написання вторинного тексту. У аналізі первинного тексту автор використовує такі інструменти: розуміння, що таке анотація; розуміння заголовків; встановлення зв'язку між реченнями; встановлення зв'язку між абзацами; визначення ключової інформації. Трансформування первинного тексту передбачає пошук синонімів та антонімів, заміну граматичних конструкцій, перефразування речень, перефразування абзаців, скорочення тексту. Написання вторинного тексту включає в себе такі інструменти: написання теми, головної ідеї та тези; підготовка плану реферата; підготовка власне реферата та бібліографічної анотації; оцінювання написання вторинного тексту. Запропоновані автором інструменти анотування та реферування, а також вправи, які розроблені для ефективного користування, сприяють навчанню розробки ІАД англійською мовою, але вони не є комплексом вправ саме для розробки таких документів. Головне завдання

зазначених інструментів – розвиток умінь і навичок анотування й реферування англomовного тексту, що є складовою компетентності у розробці ІАД.

Методиці підготовки ІАД присвятили розділ в своїй книзі І. Муковський, А. Міщенко та М. Шевченко [25]. У посібнику автори обґрунтували теоретичні засади інформаційно-аналітичної діяльності та запропонували основні напрями формування інформаційної та прогностичної діяльності майбутніх міжнародних економістів. Вони подали таку класифікацію аналітичних документів: аналітична записка, аналітичний звіт, оглядова записка та довідка [13, с. 55]. Автори висвітлили практику складання аналітичної записки з проблем міжнародних відносин. Проте, такі документи не є основними в структурах сектору безпеки і оборони України. Більш того, вони не відповідають стандартам НАТО, а саме BLUF-формату.

Практика розробки ІАД для комерційної дипломатії була представлена Е. Connell, G. Feketekuty, S. Givens та J. Stoffers [26]. Зокрема, вони описали поняття “комерційний дипломат” та “комерційна дипломатія”. Автори також детально пояснили, що таке націлювання на потрібну аудиторію, запропонували основні правила розробки документів та їх розподілу за групами, дали методичні рекомендації щодо підготовки до перемовин та роботи з перекладачами. Ця публікація є корисним посібником для викладачів та студентів комерційної дипломатії, так як містить велику кількість корисних і практичних вказівок для розробки ІАД, але головною темою таких документів є економіка та торгівля.

Автори подають таку класифікацію ІАД у комерційній дипломатії: директивний документ (визначає офіційну позицію організації стосовно якогось питання та може містити елементи переконання в цій позиції); рекомендаційний лист (переконує цільову аудиторію в потрібній позиції або діях); меморандум (для доведення та затвердження інформації); звіти (доповіді) (повідомляють про останні події, можуть набувати вигляду меморандуму); прес-реліз (повідомлення для ЗМІ); ‘op-eds’ (стаття в газеті навпроти редакційної сторінки); телеграма (офіційне листування між керівництвом та підпорядкованими підрозділами); електронний лист; публічне свідчення (забезпечення прозорості).

Подана класифікація є детальною та вдалою для комерційної дипломатії, але не відповідає усім вимогам ІАД в структурах сектору безпеки і оборони України. По-перше, всі документи пишуться за різними зразками. Майбутні магістри в галузі “Національна безпека” мають писати ІАД відповідно до стандартів НАТО, а саме в BLUF-форматі. По-друге, написання деяких документів передбачає використання професійної лексики в залежності від цільової аудиторії (замовника). ІАД, що розробляються магістрами в галузі “Національна безпека”, мають містити зрозумілу лексику для усіх рівнів замовників.

Розробкою аналітичного есе, яке вважається текстом високого рівня (advanced), займався J. Reid [27]. Автор висуває вимоги до розробки аналітичного есе, які співпадають з вимогами академічного письма на високому рівні. Інноваційним є те, що під час навчання розробки аналітичного есе запропоновано декілька ігор, які розвивають компетентність у письмі. Недоліком цього підручника є те, що аналітичний текст розглядається як аналіз літературного твору.

Методичні рекомендації для написання критичного аналізу надає А. Brettle, а саме: підкріплювати твердження фактами, бути широко обізнаним у темі дослідження та розглядати альтернативні варіанти, твердження, ключові фактори і висновки [28].

Процедуру розробки ІАД вивчав Т. Buthe у методичному посібнику [29]. Автор надає конкретні поради з написання ІАД, а саме: розділення ідей на абзаци; уникнення довгих та складних речень; уникнення жаргону; винесення головної ідеї аналізу у формі питання наперед; написання висновків наприкінці документу для оновлення інформації

у читача. Проте, все це відповідає не стільки вимогам військових документів, а порядку написання аналітично-політичного есе.

Проблему того, що студенти не володіють компетентністю у розробці ІАД, досліджують науковці Бірмінгемського університету. Колектив авторів випустив короткий методичний посібник з розробки аналітичних документів "A Short Guide to Critical Writing for Postgraduate Taught Students" [32]. У ньому, зокрема, розробники наполягають на тому, що під час навчання потрібно робити плавний перехід від засвоєння описового письма до аналітичного, посилаючись на те, що для більшої кількості студентів, які вивчають англійську, це буде новий вид діяльності.

Формуванням компетентності в розробці ІАД займалось багато вчених, які представили методику написання ІАД українською та англійською мовою. Були розглянуті різні зразки документів та розроблені методичні рекомендації щодо правильного аналізу та написання документів, але зазначені формати не є BLUF-форматом, який є стандартним для країн-членів НАТО.

Отже, проблеми формування у майбутніх магістрів в галузі "Національна безпека" компетентності у розробці ІАД є малодослідженою проблемою педагогіки. Найбільш дослідженими є дотичні аспекти такі як: навчання іншомовного письма, формування компетентності в розробці різних видів іншомовних ІАД, а також навчання анотування і реферування майбутніх фахівців різних галузей. Ці питання безпосередньо сприяють формуванню у майбутніх магістрів в галузі "Національна безпека" компетентності у розробці англійських ІАД, проте стимулюють до подальших досліджень у напрямку розробки моделі формування такої компетентності.

Висновки

Провівши аналіз стану дослідження проблеми формування у майбутніх магістрів в галузі "Національна безпека" компетентності у розробці англійських ІАД у науково-методичній літературі, можна дійти висновку, що існує багато джерел для формування компетентності англійського письма як закордонними, так і вітчизняними вченими.

Викладання англійської мови у ЗВО, зокрема у ВВНЗ, було досліджено такими авторами: М. Арістархова, Т. Ваколюк, Л. Вікторова, Р. Зінько, О. Шпак, Б. Гавенко, О. Лагодинський. Вагомий внесок внесли науковці, які дослідили навчання англійського письма: W. Booth, G. Colomb, J. Williams, P. Carino, V. Cook, О. Тарнопольський, С. Кожушко, О. Тарнопольський, М. Кабанова, а також О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька; І. Гусленко, А. Анісімова, Л. Кошова, Л. Курило та інші. Автори розглядали методи навчання іноземної мови, навчання компетентності в письмі, написання різних типів текстів.

Інформаційно-аналітичну компетентність керівників закладів вищої освіти дослідив В. Ягупов. Науковець наголосив на необхідності її формування та розвитку, адже вона безпосередньо впливає на цілеспрямований пошук, збір, моніторинг, аналіз, синтез, експертну оцінку й опрацювання інформації, необхідної для роботи, а отже і для прийняття рішення. Ця компетентність тісно взаємопов'язана з компетентністю розробки англійських ІАД, адже майбутній фахівець в галузі "Національна безпека" має так само вміти шукати й аналізувати інформацію, приймати рішення щодо опрацювання та розробки ІАД як кінцевого результату аналітичного процесу.

Розробкою ІАД займалось багато вчених, а саме: Т. Уманець, Н. Рябова, К. Вороніна, О. Лагодинський, І. Муковський, А. Міщенко та М. Шевченко, E. Connell, G. Feketekuty, S. Givens, J. Stoffers, J. Reid, A. Brettle, T. Buthе. Автори розробили власні методики з написання ІАД або ж дослідили окремі аспекти, але документи, написання яких навчають, не є документами у BLUF-форматі.

Значну частину літератури становлять наукові праці, підручники та методичні розробки, створені для студентів ЗВО, зокрема курсантів та слухачів ВВНЗ. В цей же час

проаналізована література виявила малу кількість наукових праць та навчально-методичних матеріалів для ЗВО та ВНЗ щодо формування у майбутніх магістрів в галузі “Національна безпека” компетентності у розробці саме англомовних ІАД.

Таким чином, у подальшому виникає необхідність розроблення моделі навчання розробки англомовних ІАД майбутніми магістрами в галузі “Національна безпека”.

Список використаних джерел

1. Booth W., Colomb G., Williams J. *The Craft of Research*. Chicago: the University of Chicago Press. 1995. 300p.
2. Carino P. *Basic Writing. A First Course*. New York: HarperCollins Publisher Inc. 1991. 461p.
3. V. Cook *Second Language Learning and Language Teaching*. 4th edit. London: Hodder Education, 2008. 306p.
4. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П. *Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою*. Дніпро. 2019. 256с.
5. Тарнопольський О.Б., М.Р. Кабанова. *Методика викладання іноземних мов у вищій школі: підр. для студ. мовних спец. закладів вищої освіти*. Вінниця: Нова Книга. 2020. 384с.
6. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич та ін. Київ: Ленвіт, 2013. 590с.*
7. Гусленко І.Ю. Конспект лекцій з дисципліни “Методика навчання іноземних мов”: консп. для студентів 5 курсу ф-ту “Референт-перекладач”, які навчаються за спец.035 Філологія (Переклад). Харків : Вид-во НУА, 2018.64 с.
8. Анісімова А.І., Кошова Л.С. *Сучасні аспекти методики викладання англійської мови. Теорія і практика*. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2010. 326 с.
9. Курило Л. В. *Моделювання процесу навчання професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх викладачів англійської мови. Іноземні мови: наук.-метод. журнал*. Вип. 4 (84). Київ. 2015. 64с.
10. Арістархова М.С. *Розвиток іншомовної комунікативної компетентності викладачів вищих військових навчальних закладів: дис. д-ра філос. (спец. 011 освітні/пед. наук.)*. Київ. 2021. 286с.
11. Ваколюк Т.В. *Мультимедійний підхід до інтенсивного навчання іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України Ч.1. 2010. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vpadps_2010_1_5 (дата звернення: 10.11.2023)*
12. Вікторова Л.В. *Іншомовна підготовка студентів у спеціалізованих ВНЗ. Проблеми підготовки сучасного вчителя № 9 (Ч. 2), 2014. С.298-305*
13. Зінько Р.В., Шпак О.Б., Гавенко Б.І. *Особливості навчання курсантів військових навчальних закладів. Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Вип. №44. 2013. С.186-196
14. Лагодинський О.С. *Іншомовна підготовка у збройних силах Сполучених Штатів Америки та Великої Британії: досвід для України. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки / гол. ред. О. В. Діденко. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ № 3(18). 2019. С.164-179.*

15. Лагодинський О.С. The Would-be Military Professionals' Foreign Language Communicative Competence as a Learning Objective and Outcome. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2018-1/181-187>
16. Лагодинський О. С., Лагодинська В.О. Системний підхід до англомовної підготовки майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах. *Вісник Національного університету оборони України*. Вип. 1. 2013.С. 77-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2013_1_16. (дата звернення: 15.11.2023)
17. "Foreign Language for Future Diplomats: What Integrated Education Approach Is Better?" *World Journal of English Language*./ Alla Kyrda-Omelian et al. Sciedu Press, vol. 12(1). 2022. P. 177-177
18. Лагодинський О.С. Англомовна комунікативна компетентність як компонент змісту англомовної підготовки курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Вип. 3. 2013. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_15. (дата звернення: 11.11.2023)
19. Ягупов В.В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійнотехнічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Вип. 3 Київ. 2012. 110 с.
20. Ягупов В.В. Информационно-аналитическая деятельность руководителей профессиональных учебных заведений. *Модернізація професійної освіти і навчання: зб. наук. №3 Київ. 2013. С.152-165.*
21. Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ: теорія і практика. Монографія / В.В. Ягупов та ін. ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. 176 с.
22. Уманець Т.Д Навчання реферування та анотування технічних текстів. Дніпро: ДВНЗ "НГУ", 2013. 2с.
23. Рябова Н.Н. Навчання реферуванню та анотуванню іншомовних текстів студентів немовних вузів. *Культура народів Причорномор'я*. № 37. 2003. С. 373-375.
24. Вороніна К. В. Основи перекладацького анотування та реферування текстів різних типів і жанрів: навч. посіб. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 120 с.
25. Муковський І.Т., Міщенко А.Г., Шевченко М.М. Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах: навч. посіб. Київ: кондор, 2012. 224с.
26. Writing Manual for Commercial Diplomats/ Connell E. et al. The International Commercial Diplomacy Project, Inc. URL: <https://www.commercialdiplomacy.com/> (date of access: 06.08.2022)
27. Reid J. Teaching ESL Writing. Englewood Cliffs. Prentice Hall Regents, 1993. 358 p.
28. Brettle A. Critical Analysis & Accessing Literature. Presentation. RCDS GSP 2022. 23p.
29. Buthe T. Planning and Writing an Analytical Empirical Paper in Political Science. 3p. URL:https://web.stanford.edu/class/polisci317/downloads/Buthe_Paperwriting_Mime_o.pdf (date of access: 16.11.2023)
30. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.:В. М. Захарченко та ін.. / за ред. В. Г. Кременя. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2014. 100с.
31. Lahodynskiy O. 14 Effective Tools for English Text Annotation: Course Book + Answer Keys [14 ефективних інструментів для анотування й реферування англомовного тексту: практичний посібник з відповідями]. Київ: Ліра-К. 2021.106 с.
32. A short guide to critical writing for Postgraduate Taught students/ University of Birmingham. 2015. 8p. URL: <https://libguides.bham.ac.uk/asc/criticalwritingPGT> (date of access: 26.10.2023)